СТАНОВИЩЕ

от проф. дпн Дора Левтерова-Гаджалова

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“**

в област на висше образование *Социални, стопански и правни науки*

професионално направление *3.2. Психология*

докторска програма *Специална психология*

Автор: ***Радомира Стефанова Георгиева***

Тема: **Българският жестомимичен език: психолингвистични и комуникативни измерения**

Научен ръководител: ***проф. дпн Дора Левтерова – Гаджалова, ПУ „Паисий Хилендарски“***

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-1393 от 23. 04. 2021г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски" (ПУ) съм определена за член на научното жури по процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Българският жестомимичен език: психолингвистични и комуникативни измерения”** за придобиване на образователната и научна степен „доктор” от ***Радомира Стефанова Георгиева***, която е докторант в редовна форма на обучение към катедра Психология в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”. За ръководен докторант от пишещия становището е комплицирано да извежда становище, тъй като се очаква всички препоръки, забележки и поощрения да са изречени и поставени, а и изпълнени от докторанта. Тази презумпция не се появява в дисертационния труд на докторантката.

Представеният от ***Радомира Стефанова Георгиева*** комплект материали на хартиен носител **е** в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- ✓ молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- ✓ автобиография в европейски формат;
- ✓ протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;

- ✓ дисертационен труд;
- ✓ автореферат;
- ✓ списък на научните публикации по темата на дисертацията.
- ✓ копия на научните публикации;
- ✓ декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

2. Актуалност на тематиката

Тематиката на дисертационния труд е безспорно актуална. За актуалността красноречиво говори и приетия неотдавна Закон за българския жестов език /февруари 2021 г./. Освен нормативната признатост, българския жестов език е необходим в приложното пространство на всяка комуникация с лица със слухови увреждания както в образователна, така и в широко социална среда. В този контекст, изучаването на всяка една особеност, на психо-лингвистичните и на комуникативните му измерения, и техните области, са от значение не само за неговото изучаване, но и за неговото социално приемане, овладяване и популяризиране. Владеенето на всеки различен, отделен език е предпоставка за обогатяване на социалните интеракции с и между лица със слухови увреди, за социалното и образователното им приобщаване.

3. Познаване на проблема

Видно от цялостния дисертационен труд, докторантката познава недостатъчно проблематиката. Теоретичния анализ се позовава съвсем логично спрямо тематиката на дисертационния труд, предимно на български учени в научното и приложното пространство, но са пренебрегнати както съвременни изследвания и научни доказателства, така и позиции на чуждестранни съвременни учени. Техните позиции и научни мнения са значими за тълкувания в парадигмата на психо-лингвистичните и комуникативни измерения на жестовия език. Актуални публикации на някои български автори в пространството на изучаване на жестовия език също са убягнали от интерпретиращото внимание на докторантката, а тематиката е за българския жестов език и е логично да се внася акцент на публикациите на български учени, работещи по нея.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване включва както традиционни методи на изследване като експериментално проучване с анкети, анкетен метод, така също и използване на документалния метод с апликация към речници на българския жестов език. Работата с доку-

менталния метод освен трудоемкост изисква висока степен на прецизност и на перфектност. Интерпретацията на 5 840 жестови лексикални единици само от „Речника на българския жестов език“, отделно и допълнително на лексикалните единици в „Жестовия речник по Човекът и природата, Физика и Астрономия” за 5., 6., 7., 8. клас на специалните и общообразователните училища“; „Речника на международния жестов език - Жестуно”; както и от ученическия „Речник за срамежливци“, т.е. на всички съществуващи актуални речници на лексикални жестови единици на българския език, конституира предпоставки за перфидно извеждане и тълкуване не само на психо-лингвистични измерения, но и на психо-лингвистични области и концепти на жестовия език като настояще и като перспектива. Докторантката Радомира Георгиева не успява да се справи съвсем успешно с тази задача. Използваните анкети са авторски и са съобразени с възрастовия и когнитивен контекст на учениците, и с професионалния профил на учителите. Цялостното конструиране на методиката като замисъл, но не като изпълнение носи отличителни белези само на оригинална идея.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е в общ обем от 150 стандартни страници. Използваната литература съдържа 78 източника, от които 61 на кирилица, 17 на латиница. В рамките на изложението са включени 50 фигури, 13 таблици. Към дисертацията има и 3 допълващи приложения, които съдържат методите на изследването - методика за изследване на степента на владеене и разбиране на синтактичните и морфологични аспекти на жестомимичната реч при ученици със слухови увреждания, въпросник за учители, илюстрации. Структурата на дисертационният труд включва увод, четири глави, изводи и заключение, приноси, списък с използваната литература.

Първата глава е посветена на теоретичен анализ на същността на устната и жестова комуникация. Специален, но повърхностен акцент е поставен на невербалната и на вербалната комуникация, на граматичните и психо-лингвистичните специфики на жестовите и словесните езици, включително и на вторичните и изкуствените езици /без докторантката да се изкуши да навлезе в пространствата на изкуствените електронни езици/. Налице са неточни цитирания.

Втората глава презентира особеностите на комуникацията при децата/учениците със слухови увреждания. Би могло да не се акцентира на етиологията и на азбучни истини за психичните процеси защото се разводнява съдържанието. В тази глава също се откриват некоректни цитирания.

В трета глава е представен дизайна на изследването. Целта и задачите са представени коректно, широкомащабно и ясно. Четирите хипотези носят евентуалността на предположението. Методиката е описана безукорно, като за всеки метод са включени анонс, процедура, стимули и критерии за оценяване. Представен е демографски профил на участниците в изследването. Описани са етапите на изследователския процес.

Четвърта глава извежда анализа на получените резултати. За статистическата обработка на резултатите от изследването е използван статистически софтуер SPSS 16 и електронна таблица MS Excel 2016. Резултатите са представени в таблици, диаграми и хистограми и към всеки получен резултат е внесена повърхностна интерпретация. Същевременно, анализът на резултатите от методиката клони към морфологически патерни, а не на психолингвистични измерения и области. Дискутираните теоретично бегло конструкти не намират нови доказателства в получените резултати. Изведените специфики на комуникацията при устния и жестов език от учениците със слухови нарушения не са логически произтичащи от резултатите от изследването, а имат общоизвестен характер.

Съдържанието на дисертационния труд е четивно и представено в логическа последователност, но не е синхронизирано в свързаността: тематика – цел, задачи, хипотези – изпълнение на поставените задачи.

Повечето от поставените изисквания, насоки и препоръки от научния ръководител не са спазени и изпълнени.

7. Автореферат

Авторефератът съответства на дисертационния труд и отразява съдържанието му.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Към докторантката Радомира Георгиева имам препоръка да доразработи дисертационния труд, да увеличи публикационната презентираност в статии и доклади, тъй като не е висока и не е достатъчно представителна.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд ***не съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които да представляват оригинален принос в науката*** и **да отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Радомира Георгиева **не притежава** достатъчни теоретични знания и професионални умения по научната специалност Специална психология за да **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, **не давам** своята ***положителна оценка*** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и ***предлагам на почитаемото научно жури да не присъжда образователната и научна степен „доктор“*** на Радомира Стефанова Георгиева в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма Специална психология.

15. 06. 2021. г. **Изготвил становището**: .....

проф. дпн Дора Левтерова - Гаджалова